

פתרון הבחינה

תנ"ך

קיץ תשפ"ב, 2022, שאלון: 1262

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

פגיעה בקשר בין האדם לאישה – בעקבות החטא של אכילת הפרי האסור, האישה נענשת: "וואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך" – לא עוד שיויון בין השניים, מעתה הגבר הוא השולט באישה. פגיעה בקשר בין האדם לאל – לאחר שהאדם חטא, הוא מביע פחד מה': "את קלך שמעתי בגן ואירא...". אן: ה' מסלק את האדם מגן העדן, סוג של נתק בינו לבין האל: "וויגרש את האדם...". אן: כל אחד מהעונשים שמטיל האל על האדם, מעידים על פגיעה בקשר ביניהם. פגיעה בקשר בין האדם לאדמה – בגלל האדם, האדמה קוללה: "ארורה האדמה בעבורך". אן: האדם יאלץ לעבוד קשה את האדמה בכדי שתצמיח לו יבול: "בזעת אפיך תאכל לחם".

סעיף ב'

(1) לדמות האל יש מאפיינים אנושיים:

פסוק ח': "וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן" – ה' מתואר כדמות אנושית המהלכת בגן עדן וקול צעדיו נשמעים.
אן: פסוק ט': ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה" – ה' פונה אל האדם בשאלת מידע, דבר האופייני לבני אנוש ולא לאל היודע הכל.
 פסוק כ"ב: "וויאמר ה' אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וחי לעלם" – ה' מביע חשש מהאדם, תכונה האופיינית לבני אנוש ולא לאל הכל יכול.

- (2) **הפתרון של רש"י**: קולו של ה' נשמע בגן ולא קול צעדיו.
לביסוס: "ויאמר את קלך שמעתי בגן ואירא" – האדם אומר לה' שהוא שמע את קולו מהדהד בגן.

סעיף ג'

- (1) **שתי סיבות לגירוש האדם מגן עדן**:
 - כדי למנוע מהאדם לאכול מעץ החיים ולזכות בחיי נצח (הרי ה' גזר על האדם עונש, להיות לבן תמותה).
 - כדי שיעבוד את האדמה, כפי שה' גזר עליו כשהעניש אותו.
 (2) **ש' שפרה טוענת** שהעונשים שהאל גזר על האדם, היו בסופו של דבר לטובת האדם. דווקא בגלל העונשים הקשים (עבודת האדמה הקשה ולידה בכאב), האדם מתפתח ומפתח למען האנושות.
אני מסכימה עם טענתה:
 העונש שגזר האל על האדם להיות לבן תמותה: "ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וחי לעלם" – גורם לאדם להעריך יותר את חייו, בגלל שהם זמניים וברי חלוף.
 "וישלחהו מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם" – בגלל עבודת האדמה הקשה, האדם נאלץ למצוא פתרונות שונים, כדי לייעל את עבודתו הקשה, מה שמבטיח את התפתחות הציוויליזציה.

שאלה 2

סעיף א' (חובה)

- (1) **עיקרון הענישה בסיפור מגדל בבל**: מידה כנגד מידה.
 דוגמאות מן הקטע המבטאות עיקרון זה (על התלמיד להביא שתי דוגמאות, לבסס ולהסביר):
 - **החטא**: כל האנושות דוברת שפה אחת, הגורמת להם להתאחד ולחטוא לה': "ויְהִי כָל הָאָרֶץ שְׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אֶחָדִים."
 - **העונש**: ה' מבלבל את שפתם, כדי למנוע את אחדותם: "הִבְהִה נִרְדָּה וְנִבְלָה (=נבלבל) שֵׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ (=לא יבינו) אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ."
 - **החטא**: בני האדם חטאו בגאווה, שאפו להגיע לשמיים, אל מקום האלוהים וכן להאדיר ולהנציח את שמם באמצעות בניית מגדל גבוה: "הִבְהִה נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֵאשׁוּ בְשָׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם."
 - **העונש**: ה' מבלבל את שפתם ומפזר אותם בעולם, וגורם להם להפסיק לבנות את העיר: "ויַפְּץ יְהוָה אֶתֶם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לִבְנֹת הָעִיר."
 - **החטא**: הפרת צו ה'. למרות שה' ציווה על בני האדם להתפזר בארץ, הם בוחרים להתיישב יחד במקום אחד: "ויִאמְרוּ הִבְהִה נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל ... פֶּן נִפּוֹץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ."
העונש: ה' מפזר את האנושות על פני כל הארץ: "ויַפְּץ יְהוָה אֶתֶם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ."

סעיף ב'

- (1) על פי הפירוש של אבן עזרא, הצירוף "דברים אחדים" משמעו, שפה אחידה הברורה לכולם לחכם וגם לטיפש. כל האנושות התבטאה וחשבה באותו האופן.
- (2) עדיף עולם של ריבוי שפות ודעות, דבר המאפשר ביטוי של מגוון דעות שונות ושל כל פרט בחברה. כמו כן, דבר זה מאפשר את התפתחותה של האנושות, ומונע ממנה לדרוך במקום.

סעיף ג'

- (1) היחס לעשיית השם הוא שלילי: בבראשית פרק י"א, פסוק ד - כי בני האדם מחליטים לעשות שם לעצמם, והדבר גורם להם לחטוא.
- היחס לעשיית השם הוא חיובי: בשמואל ב' פרק ז' ובישעיה פרק נ"ו - כי ה' הוא שמחליט על כך.
- (2) שמואל ב' פרק י"ח פסוק י"ח - היחס לעשיית שם בפסוק זה הוא חיובי, מאחר ואבשלום בונה מצבה על שמו, כי אין לו בן שימשיך לשאת את שמו. עשיית השם בפסוק זה נקשרת להמשכיות שמו של האדם באמצעות שושלתו ולא לשם גאווה. לביסוס: "... כי אמר אין לי בן בעבור הזכיר שמי ויקרא למצבת על שמו".

פרק שני – נושאי הבחירה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

על אהבה וחסד

שאלה 3

סעיף א'

- (1) תחומי עיסוק שונים של אשת החיל (על התלמיד לציין שלושה תחומים שונים ולבסס):
- אריגת בדים וצמר: "דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה". אָן: "ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך".
 - מסחר: "זממה שדה ותקחהו", אָן: "טעמה כי טוב סחרה", אָן: "סדין עשתה ותמכר וחגור נתנה לכנעני".
 - חקלאות: "מפרי כפיה נטעה כרם".
 - דאגה לבני ביתה: "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה". אָן: השגחה על בני ביתה: "צופיה הליכות ביתה".
 - עשיית חסד: "כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביו".

תיתכנה דוגמאות נוספות.

(2) הכותב בחר להזכיר קביעה זו לקראת סוף מזמור ההלל לאשת החיל, להדגיש את הרעיון שהערכת האישה על פי יופיה בלבד, לא יביא אושר לבעלה. היופי הנפשי של האישה הוא החשוב והמשמעותי, כי היופי החיצוני הוא זמני ובר חלוף.

סעיף ב'

(1) בעז מכנה את רות "אשת חיל":

לפי פרק ב', פסוקים ה'-י"א – בעז שומע מנערו על חריצותה של רות, המלקטת מבוקר עד ערב. וגם כי שמע על החסד שעשתה למען חמותה נעמי, שהייתה נכונה לעזוב את עמה **וארצה כדי לדאוג לה.**

לפי פרק ג' פסוקים ו'-י"א – כי רות התעקשה לדבוק במשפחת בעלה ולדאוג לגאולתה/ייבומה על ידי קרוב למשפחת אלימלך, לשם המשכיות שם משפחת בעלה המת.

(2) דוגמה לחוכמתה של רות: נעמי הורתה לרות לרדת בלילה אל הגורן ולהישכב למרגלותיו של בעז בחשאי והוא כבר יגיד לה מה לעשות. כאשר בעז התעורר בבהלה בלילה ושאל מי היא, רות בחכמתה, גילתה לו את רצונה ולא רק את שמה: "אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גאל אתה". היא הבינה שעליה לפעול בצורה גלויה וברורה לשם גאולתה.

בין שאול לדוד

שאלה 4

סעיף א'

(1) דוד נהג באחריות כאשר בחר לוותר על השריון והנשק של שאול, לביסוס: "ויחגר דוד את חרבו מעל למדיו ויאל ללכת כי לא נסה ויאמר דוד אל שאול לא אוכל ללכת באלה כי לא ניסיתני" – דוד אינו מנוסה בשימוש בשריון ובנשק של שאול, דבר העלול להכביד על תנועותיו ולהקשות עליו בקרב מול גלית.

(2) דוד נהג בחוסר אחריות כאשר לא לקח את השריון והנשק של שאול, לביסוס: "ויאמר שאול אל דוד לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה להלחם עמו כי נער אתה והוא איש מלחמה מנערי" – דוד נער צעיר, חסר ניסיון בלחימה יוצא לקרב מול גלית הענק, הלוחם המנוסה, ללא מגן על גופו וללא כלי נשק.

סעיף ב'

דרכים שבאמצעותן בחר דוד להתמודד עם האלימות ועם האיומים של גלית
(על התלמיד לציין שתי דרכים ולבסס):

- דרך האמונה: "ויאמר דוד ה' אשר הצלני מיד הארי ומיד הדב הוא יצילני מיד הפלשתי הזה" – דוד שם מבטחו בה', שיעזור לו ויציל אותו מידי גלית. אן: "ויאמר דוד אל הפלשתי אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת".

- לוחמה פסיכולוגית: דוד מתייצב לקרב אל מול גלית העוטה שריון וחרב, כאשר רק בגדיו לגופו והוא נושא קלע ואבנים, דבר המעורר את רוגזו של גלית: "ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות..."
- דוד משתמש בקלילות התנועה שלו (הוא ללא שריון וחרב), אל מול גלית הענק והמסורבל בתנועתו: "והיה כי קם הפלשתי וילך ויקרב לקראת דוד וימהר דוד וירץ המערכה לקראת הפלשתי".